

БАНКНЫ ЗЭЭЛ ОЛГОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЖУРАМ**НЭГ. НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ**

- 1.1 Энэ журмын зорилго нь банкны чанаргүй зээлийг бууруулах, зээлийн эрсдэл даах сонирхол (credit risk appetite), зээлийн бодлогыг тодорхойлох, банкнаас зээл хүсэгчид зээл олгох, түүнд тавих шаардлагыг тогтоох, зээлийн судалгааг хийх, зээл олгох шийдвэр гаргах, зээлийн хувийн хэргийг бүрдүүлэх, олгосон зээлд хяналт тавихтай холбоотой харилцааг зохицуулахад баримтлах зарчмыг тодорхойлоход оршино.
- 1.2 Банк өөрийн хөрөнгө, эрсдэлийн удирдлага, хууль журмын хүрээнд хүлээж чадах хамгийн өндөр эрсдэлийн түвшин (risk capacity) (цаашид “эрсдэл даах чадамж” гэх), өөрийн бизнесийн стратеги болон бизнес төлөвлөгөөний хүрээнд зээлийн үйл ажиллагаандаа хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн түвшин (цаашид “зээлийн эрсдэл даах сонирхол” гэх)-г тодорхойлсон байна.
- 1.3 Банк өөрийн үйл ажиллагааны онцлог, цар хүрээ, зээлийн эрсдэл даах сонирхлын хүрээнд зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд баримтлах зарчим, удирдлага, шийдвэр гаргалт, хяналтын тогтолцоог тодорхойлсон бодлого (цаашид “зээлийн бодлого” гэх)-той байна.
- 1.4 Банк нь зээл олгох, олгосон зээлийг хянах үйл ажиллагааны бүх шатанд зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогыг баримталж, үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллана.
- 1.5 Банкны зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогыг банкны Төлөөлөн удирдах зөвлөл баталж, Гүйцэтгэх удирдлага хэрэгжүүлж, хэрэгжилтэд Эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж хяналт тавьж ажиллана.
- 1.6 Банкны Төлөөлөн удирдах зөвлөл зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогыг жилд нэгээс доошгүй удаа тогтмол хянаж, шаардлагатай тохиолдолд эдийн засгийн болон бизнесийн орчны нөхцөл байдалтай уялдуулан шинэчлэн баталж болно.
- 1.7 Банк зээлийн хүсэлтийг зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогын хүрээнд судлах, зээлийн эрсдэлийг үнэлэх, зээл олгох шийдвэр гаргах, олгосон зээлийг хянах үйл ажиллагааг зохицуулсан журам, заавар, арга, аргачлалыг энэ журамд нийцүүлэн дотооддоо боловсруулж, мөрдөж ажиллана.
- 1.8 Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлого, энэ журмын 1.7-д заасан журам, заавар, арга, аргачлалыг тодорхой давтамжийн дагуу хянаж, шинэчилнэ.
- 1.9 Банк зээл олгохтой холбоотой үйл явц, үе шат, хариуцах ажилтан, түүний эрх, үүрэг, хариуцлагыг холбогдох дотоод журам, зааварт нарийвчлан заана.
- 1.10 Банк нь зээлийн үйл ажиллагааг зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлого болон тэдгээрийн хүрээнд баталсан журам зааврын дагуу эрхэлж байгаа эсэхэд хяналт тавьж, зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогын зохистой, үр ашигтай

байдалд үнэлэлт дүгнэлт өгч, хянах шат дараалсан хяналтын тогтолцоо, удирдлага, засаглалын бүтэцтэй байна.

- 1.11 Банк банкнаас зээл олгох үйл ажиллагааны хүрээнд хийгдэх судалгаа, зээл олгох шийдвэр, зээлийн хувийн хэрэг бүрдэл, зээл олгосны дараах хяналтыг хийж гүйцэтгэх нэгжийн эрх, үүрэг, хяналтыг тогтмол хугацааны давтамжтай хийж гүйцэтгэх шаардлагыг дотоод журамдаа тусгана.

ХОЁР. БАНКНЫ ЗЭЭЛИЙН ЭРСДЭЛ ДААХ СОНИРХОЛ

- 2.1 Банк зээлийн эрсдэл даах сонирхлыг тодорхойлохдоо дараах хүчин зүйлсийг харгалзана. Үүнд:

2.1.1 Өөрийн хөрөнгө;

2.1.2 Бизнесийн стратеги;

2.1.3 Бизнес төлөвлөгөө;

2.1.4 Эрсдэлийн удирдлага;

2.1.5 Банкны үйл ажиллагаанд хууль, журмаар тогтоосон хязгаарлалтууд;

2.1.6 Банкны хүлээх бусад үүрэг хариуцлага.

- 2.2 Банкны зээлийн эрсдэл даах сонирхлыг тодорхойлсон баримт бичиг дор дурдсан бүрэлдэхүүн хэсэгтэй байна. Үүнд:

2.2.1 Нийт зээлийн багцын бүтэц;

2.2.2 Зээлийн бүтээгдэхүүн бүрийн хувьд нэг зээлдэгчид олгох зээлийн хэмжээний дээд хязгаар (зээлжих зэрэглэлээс шалтгаалан нэг зээлдэгчид олгох зээлийн хязгаар ялгаатай байж болно);

2.2.3 Зээлийн багцын төвлөрлийн хязгаар буюу тухайн зээлийн бүтээгдэхүүний эсхүл эдийн засгийн салбарт олгох зээлийн нийт зээлийн багцад эзлэх хувийн дээд хязгаар;

2.2.4 Хамтын санхүүжилттэй зээлийн гэрээнд оролцох дээд хязгаар;

2.2.5 Гадаад валютаар олгох зээлийн нийт төгрөгөөр олгох зээлийн үлдэгдэлд харьцуулсан хувийн дээд хязгаар (валют тус бүрээр);

2.2.6 Холбогдох этгээдэд олгох зээл, зээлтэй адилтгах бусад активын дээд хязгаар;

2.2.7 Нэг этгээд, түүний холбогдох этгээдэд олгох зээл, зээлтэй адилтгах бусад активын дээд хязгаар;

2.2.8 Харилцан хамаарал бүхий этгээдэд олгох зээл, зээлтэй адилтгах бусад активын дээд хязгаар;

2.2.9 Бусад шаардлагатай гэж үзсэн хязгаарлалтууд.

- 2.3 Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь зээлийн эрсдэл даах сонирхлын хүрээнд тогтоох зээлийн хязгаарлалтуудыг эдийн засгийн мөчлөг, хүүгийн болон зах зээлийн бусад өөрчлөлт, хөдөлгөөнийг харгалзан мэдрэмтгий байдлын шинжилгээ (stress test)-ний үр дүнд тулгуурлаж, тооцоолсны үндсэн дээр тогтооно.

ГУРАВ. БАНКНЫ ЗЭЭЛИЙН БОДЛОГО

- 3.1 Эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь зээлийн бодлогыг боловсруулахдаа банкны зохистой үйл ажиллагаа болон Монголбанкнаас тогтоосон шаардлагын хүрээнд өөрийн үйл ажиллагааны онцлог, цар хүрээ, эдийн засгийн төлөв, нөхцөл байдал, хүний нөөцийн болон технологийн нөөц бололцоог харгалзан үзнэ.
- 3.2 Банк нь зээлийн бодлогод энэ журамд нийцүүлэн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд баримтлах зарчим, шийдвэр гаргалт, хяналтын тогтолцоог тодорхойлохоос гадна дараах бүрэлдэхүүн хэсгийг тусгана. Үүнд:
- 3.2.1 Зээлийн бүтээгдэхүүн тус бүрийн хувьд зээл олгох шалгуур, шаардлага;
  - 3.2.2 Гадаад валютаар олгох зээлийн бодлого;
  - 3.2.3 Зээлийн эрсдэлийг тогтоох, үнэлэх, хянах, удирдах бодлого, зарчим;
  - 3.2.4 Хамтын санхүүжилттэй зээлийн гэрээнд оролцоход баримтлах бодлого, зарчим;
  - 3.2.5 Байгаль орчин, нийгмийн талаар баримтлах бодлого, зарчим;
  - 3.2.6 Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хүрээнд баримтлах бодлого;
  - 3.2.7 Зээл олгох зорилтот харилцагчдын тодорхойлолт;
  - 3.2.8 Зээл олгох зорилтот эдийн засгийн салбарууд, бизнесийн үйл ажиллагаа;
  - 3.2.9 Зээл олгохоос татгалзах харилцагчдын тодорхойлолт;
  - 3.2.10 Зээл олгохоос татгалзах эдийн засгийн салбар, бизнесийн үйл ажиллагаа;
  - 3.2.11 Зээлийн хүсэлтийг хүлээж авснаас зээл олгох шийдвэр гаргах хүртэлх үйл явц, үе шат, хариуцах үйл ажиллагааны нэгж, албан тушаалтан, тэдгээрийн эрх үүрэг;
  - 3.2.12 Зээл олгох шийдвэр гаргах эрх бүхий зээлийн хороо(д), албан тушаалтан, тэдгээрийн эрх, үүрэг, шийдвэрлэх зээлийн дүнгийн дээд хязгаар;
  - 3.2.13 Зээлийн хороо(д), албан тушаалтны шийдвэрлэх зээлийн бүтээгдэхүүний төрөл;
  - 3.2.14 Зээл олгосны дараах хяналтыг хэрэгжүүлэх бодлого зарчим, үе шат, хариуцах нэгж, албан тушаалтан, тэдгээрийн эрх, үүрэг;

- 3.2.15 Шинэ бүтээгдэхүүн хөгжүүлэх бодлого;
  - 3.2.16 Зээлийн бүтээгдэхүүний хугацаа, хүүг тогтоох зарчим;
  - 3.2.17 Зээлийн бүтээгдэхүүний шимтгэл, хураамж тогтоох зарчим;
  - 3.2.18 Зээлдэгчийн зээлжих зэрэглэлийг тогтоох, зээлийн эргэн төлөлтийн чадамжийг үнэлэх аргачлал;
  - 3.2.19 Банк өөрийн холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээд, банкны ажилтан болон банкны ажилтны хамааралтай этгээдэд олгох зээлийн бодлого;
  - 3.2.20 Барьцаа хөрөнгийн талаар баримтлах бодлого, зарчим;
  - 3.2.21 Зээлийн гэрээнд бүтцийн өөрчлөлт хийх бодлого, зарчим;
  - 3.2.22 Шаардлагатай гэж үзсэн бусад бодлого, зарчим.
- 3.3 Банк шинэ зээлийн бүтээгдэхүүн гаргахдаа зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлоготой нийцүүлж, зээлийн бүтээгдэхүүн бүрийн хувьд зээл олгоход тавигдах шаардлага, зээлийн хүү, хугацаа, зорилтот зээлдэгчийн бүлгээ баталж, эрсдэлээ үнэлдэг байна.
- 3.4 Энэ журмын 3.2.16-д заасан зээлийн бүтээгдэхүүний хүү тогтоох зарчмыг банкны зээлийн эрсдэл даах сонирхол, бизнесийн стратеги, бизнес төлөвлөгөө, ашигт ажиллагаа, зээлийн бүтээгдэхүүний онцлог, зорилтот зээлдэгчдийн эрсдэлийн түвшинд тулгуурлан дараах зардлуудыг харгалзан тодорхойлно. Үүнд:
- 3.4.1 Өөрийн хөрөнгийн зардал (Cost of capital);
  - 3.4.2 Эх үүсвэрийн зардал;
  - 3.4.3 Үйл ажиллагааны болон захиргааны зардал;
  - 3.4.4 Зээлийн эрсдэлийн зардал (хүлээгдэж буй алдагдлын загвараар тооцоолсон эсхүл өмнөх хугацааны зээлийн эрсдэлд тулгуурлан тооцоолсон байх);
  - 3.4.5 Татварын болон бусад хамаарах зардлууд.
- 3.5 Банк энэ журмын 3.2.19-д заасан өөрийн холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээд, банкны ажилтан болон банкны ажилтны хамааралтай этгээдэд олгох зээлийн бодлого болон Монголбанкнаас баталсан банкны үйл ажиллагаанд хийх хязгаарлалтыг тооцох, хангах тайлагнах, хяналт тавих харилцааг зохицуулсан журамд нийцүүлэн боловсруулсан дотоод журамтай байна.

ДӨРӨВ. БАНКНААС ЗЭЭЛ ОЛГОХОД ХИЙХ ЗЭЭЛИЙН СУДАЛГАА

- 4.1 Банк нь барьцаа хөрөнгө шаардагдах зээлийн бүтээгдэхүүн тус бүрт эсхүл ерөнхий байдлаар барьцаалах боломжтой эд хөрөнгийн жагсаалтыг гаргаж, барьцаалах эд хөрөнгөд тавигдах нийтлэг шаардлагыг тодорхойлно.

- 4.2 Барьцаа хөрөнгө шаардагдах зээлийн бүтээгдэхүүний хувьд барьцаа хөрөнгө нь Монголбанкнаас баталсан барьцаа хөрөнгийн үнэлгээний тухай журам болон холбогдох бусад хуульд нийцтэй байхаар банк холбогдох дотоод журамдаа тусгасан байна.
- 4.3 Банк нь зээл хүсэгчийн хүсэлт, холбогдох баримт материал дээр үндэслэн шаардлагатай тохиолдолд нэмэлт баримт нотолгоо цуглуулж, зээлийн судалгааг дараах байдлаар хийнэ:
- 4.3.1 Зээл хүсэгчийн мэдээлэл буюу анхдагч болон нэмэлт орлогын эх үүсвэрийг баталгаажуулах;
- 4.3.1.a Зээл хүсэгч нь иргэн байх тохиолдолд ажил олгогчийн талаарх мэдээлэл, анхдагч орлогын мэдээлэл буюу цалин, орлого, орлогын давтамж, орлогын төрөл, нэмэлт орлогын эх үүсвэрүүдийг баталгаажуулах;
- 4.3.1.б Зээл хүсэгч нь хуулийн этгээд байх тохиолдолд тухайн хуулийн этгээдийн санхүүгийн тайлан, бусад санхүүгийн баримт, мэдээллийг хүлээн авч, орлогыг баталгаажуулах.
- 4.3.2 Барьцаа хөрөнгө шаардагдах зээлийн хувьд барьцаа хөрөнгийг шалгаж, баталгаажуулах;
- 4.3.3 Зээл хүсэгчийн мэдээллийг зээлийн мэдээллийн сан, шаардлагатай тохиолдолд улсын бүртгэлийн мэдээллийн сан, татварын мэдээллийн сан, шүүхийн шийдвэрийн сан болон бусад мэдээллийн сангуудаас баталгаажуулах;
- 4.3.4 Зээл хүсэгчтэй хийх ярилцлага, газар дээрх судалгаа, бизнесийн хэтийн төлөв, үйл ажиллагаа эрхэлдэг эдийн засгийн салбарын одоогийн нөхцөл байдал, ирээдүйн төлөв зэргийг судалж, зээл хүсэгчийн орлого, үйл ажиллагаанд хэрхэн нөлөөлөх талаарх дүгнэлтийг гаргах;
- 4.3.5 Зээл хүсэгчийн орлогын түвшин, орлогын тогтвортой байдал, зардлын хэмжээ, өр-орлогын харьцаа болон бусад санхүү төлбөрийн чадварыг илэрхийлэх харьцааг тооцож, зээлдэгчийн зээлжих зэрэглэлийг тодорхойлон байгуулах зээлийн гэрээний дагуу төлбөр хариуцагч нь зээл болон хүүгийн төлбөрөө төлж, барагдуулах боломжтой эсэх талаарх дүгнэлт гаргах;
- 4.3.6 Шаардлагатай бусад судалгаа, дүгнэлтийг хийх.

ТАВ. ЗЭЭЛ ОЛГОХ ШИЙДВЭР ГАРГАХ ЗАРЧИМ, ҮЙЛ ЯВЦ

- 5.1 Банк энэ журмын 4 дүгээр зүйлд заасны дагуу зээлийн судалгааг хийсний дараа зээлийг зөвхөн шаардлага хангасан этгээдэд олгоно.
- 5.2 Банк энэ журмын 5.1-т заасан этгээдэд зээл олгохдоо банкнаас баталсан зээлийн бүтээгдэхүүний нөхцөлийг баримтална.

- 5.3 Банк зээл олгох шийдвэр гаргахдаа зээл хүсэгчийн талаарх дараах хүчин зүйлсийг харгалзан үзнэ. Үүнд:
- 5.3.1 Зээлийн зориулалт;
  - 5.3.2 Зээлийг эргэн төлөх эх үүсвэр, чадамж;
  - 5.3.3 Зээл хүсэгчийн эрсдэлийн түвшин болон түүний эдийн засаг, бизнесийн орчны өөрчлөлтийн үеийн мэдрэмтгий байдлын шинжилгээ;
  - 5.3.4 Зээл хүсэгчийн зээлийн түүх, зээл хүсэх үеийн зээлийн эргэн төлөлтийн чадамж буюу зээл хүсэхээс өмнөх үеийн болон одоогийн санхүүгийн байдал, ирээдүйн мөнгөн урсгалын төсөөлөлд тулгуурлан хийсэн санхүүгийн тооцоолол;
  - 5.3.5 Хуулийн этгээдэд олгох зээлийн хувьд зээл хүсэгчийн бизнесийн туршлага, үйл ажиллагаа эрхэлдэг эдийн засгийн салбарын ирээдүйн төлөв байдал, зээл хүсэгчийн тухайн зах зээлд эзлэх хувь, байр суурь;
  - 5.3.6 Зээл хүсэгчийн ирээдүйн эрсдэлийн түвшинг харгалзан боловсруулсан зээлийн гэрээний нөхцөлүүд;
  - 5.3.7 Гадаад валютаар зээл олгох тохиолдолд зээлдэгч гадаад валютын орлоготой эсэх;
  - 5.3.8 Барьцаа, баталгаа, батлан даалт.
- 5.4 Банк зээлийн эрсдэлийг бууруулах зорилгоор зээл хүсэгчийг барьцаа хөрөнгө, батлан даагчтай байхыг шаардаж болох боловч барьцаа хөрөнгө, батлан даалт нь зээл олгох шийдвэр гаргах, зээлийн гэрээний нөхцөлийг тогтооход нөлөөлөх үндсэн хүчин зүйл болохгүй.
- 5.5 Хамтын санхүүжилттэй олгох зээлийн хувьд удирдагч болон оролцогч банкууд зээлийн эрсдэлийн судалгааг тус тусдаа, хараат бусаар хийж зээл олгох эсэх шийдвэрийг гаргана.
- 5.6 Зээлийн хороо(д)-ны бүрэлдэхүүн, гишүүнчлэл, үүрэг, хариуцлага, үйл ажиллагааны зарчим, горим, тайлагнах давтамжийг холбогдох дотоод журам, зааварт нарийвчлан тусгасан байна.
- 5.7 Зээлийн хороо(д) нь зээлийн үйл ажиллагааны талаар туршлага, мэдлэгтэй, эрсдэлийг үнэлж, шийдвэр гаргах мэргэжлийн ур чадвартай дарга, гишүүдтэй байна.
- 5.8 Зээлийн хороо(д)-ны бүрэлдэхүүнд тавигдах шаардлагыг холбогдох дотоод журамд нарийвчлан тусгасан байна.
- 5.9 Зээлийн хороо(д) нь үйл ажиллагааны тайланг сар бүр бэлтгэж, дараагийн шатны хороо болон Гүйцэтгэх удирдлага, Эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгжид тайлагнадаг байна.

- 5.10 Зээлийн хороо нь зээлийн эрсдэлийн түвшин болон бүтээгдэхүүний онцлог цар хүрээ, үнийн дүн зэргээс хамаарч зээл олгох шийдвэрийг аливаа эрх бүхий албан тушаалтанд итгэмжлэн шилжүүлж болно. Энэ тохиолдолд шийдвэр гаргах эрх бүхий албан тушаалтны эрх мэдлийн хугацаа, гаргах шийдвэрийн дүнг хязгаарласан байна.
- 5.11 Банкны холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээдэд зээл олгох шийдвэр гаргах эрх бүхий этгээд (Зээлийн хороо)-ийн хуралд тухайн зээл хүсэгчтэй ашиг сонирхлын зөрчилгүй, харилцан хамааралгүй Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хараат бус гишүүн саналын эрхтэй оролцох ба хурлын шийдвэрт хориг тавих эрхтэй байна.
- 5.12 Банкны зээлийн санал шийдвэрлэх эрх бүхий этгээдийн зээл олгох шийдвэр нь хараат бус, ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх бөгөөд өөрийн харилцан хамаарал бүхий болон холбогдох этгээдийн зээлийн саналыг шийдвэрлэх эрхгүй байна.
- 5.13 Банкны холбогдох этгээд, харилцан хамаарал бүхий этгээдэд зээл олгохдоо Банкны тухай хууль, Монголбанкнаас баталсан банкны үйл ажиллагаанд хийх хязгаарлалтыг тооцох, хангах тайлагнах, хяналт тавих харилцааг зохицуулсан журамтай нийцүүлж, бусад зээлдэгчтэй ижил нөхцөлтэй, давуу тал үүсгэхгүй байх зарчмыг баримтална.
- 5.14 Банк программ хангамж ашиглан зээл олгох шийдвэрийг гаргадаг тохиолдолд холбогдох журам, зааварт үйл ажиллагааны горим, шийдвэрлэх зээлийн бүтээгдэхүүний төрөл, хэмжээ, эрсдэлийг хэрхэн үнэлэх талаар заасан байна.
- 5.15 Энэ журмын 5.14-д заасан журам, зааврыг банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж боловсруулж, Гүйцэтгэх удирдлага батална.

ЗУРГАА. ЗЭЭЛИЙН ХУВИЙН ХЭРЭГ

- 6.1 Банк зээлийн бүтээгдэхүүн тус бүрийн хувьд болон ерөнхий байдлаар зээлийн хувийн хэргийн бүрдэлд оруулах баримт материалын жагсаалтыг Банк эрх бүхий хуулийн этгээдийн мөнгөн хадгаламж, мөнгөн хөрөнгийн шилжүүлэг, зээлийн үйл ажиллагааны тухай хуульд нийцүүлэн гаргаж, дотоод журамдаа тусгасан байна.
- 6.2 Банк зээлийн хүсэлтийг хүлээж авахад дараах баримт материалыг бүрдүүлж, зээлийн хувийн хэргийн бүрдэлд хавсаргана. Үүнд:
- 6.2.1 Орлогын нотолгоо;
  - 6.2.2 Ирээдүйн орлогын төсөөлөл;
  - 6.2.3 Барьцаа хөрөнгө шаардагдах зээлийн бүтээгдэхүүний хувьд барьцаа хөрөнгийн баримт материал;
  - 6.2.4 Өмнөх зээл, зээлийн эргэн төлөлтийн түүх;
  - 6.2.5 Зээлийн зориулалт;
  - 6.2.6 Бусад хариуцах өр төлбөр, зээлийн талаарх мэдээлэл;
  - 6.2.7 Банкны дотоод журмаар тогтоосон бусад бүрдүүлэх баримт материал.

- 6.3 Зээлийн хувийн хэрэгт энэ журмын 6.2-т заасан баримт бичгээс гадна дараах баримт, материалыг тухай бүр хавсаргана. Үүнд:
- 6.3.1 Энэ журмын 4 дүгээр зүйлийн дагуу цуглуулсан мэдээлэл, хийсэн тооцоолол, зээлдэгчид зээл олгохоос өмнө болон дараа хийсэн судалгаа, тооцооллууд, дүгнэлт, санал, санхүүгийн тайлангууд болон бусад холбогдох бүх баримт бичиг;
  - 6.3.2 Энэ журмын 7 дугаар зүйлийн дагуу хийсэн зээлийн хяналттай холбоотой бүхий л цуглуулсан баримт бичиг, хийсэн тооцоолол, судалгаа;
  - 6.3.3 Хуулийн этгээдэд олгосон зээлийн хяналтын хүрээнд зээлдэгчээс гаргуулан авсан улирал бүрийн санхүүгийн тайлан, аудитаар баталгаажуулсан жилийн санхүүгийн тайлан;
  - 6.3.4 Монголбанкнаас тогтоосон журмын дагуу зээлийн ангилал дээшлүүлсэн бол холбогдох баримт, бичиг;
  - 6.3.5 Бүтэц өөрчлөгдсөн зээлийн хувьд үндэслэл, шаардлага, холбоотой судалгаа, шийдвэр, гэрээ.
- 6.4 Хамтын санхүүжилттэй зээлийн хувийн хэргийн бүрдлийн шаардлагыг банк дотоод журамдаа тусгайлан тодорхойлсон байна.
- 6.5 Банк зээлийн хувийн хэргийн бүрдлийн бүрэн гүйцэд байдалд хяналт тавьж, тухай бүр шинэчилж ажиллана.

ДОЛОО. ЗЭЭЛИЙН ХЯНАЛТ

- 7.1 Зээлийн эрсдэлийг бууруулах, учирч болзошгүй эрсдэлийг илрүүлэх, эрсдэлийг үнэлэх зорилгоор банк олгосон зээлд тогтмол хяналт тавьж ажиллана.
- 7.2 Зээлийг хянах болон зээлийн эрсдэлийг үнэлэх үйл ажиллагаанд оролцох банкны ажилтнуудын үүрэг, хариуцлагыг зээлийн бодлогын хүрээнд холбогдох журамд тодорхой тусгасан байна.
- 7.3 Банк олгосон зээлийн эргэн төлөлт хийгдэж дуусах хүртэл зээлдэгчийн санхүүгийн байдалд тогтмол хяналт тавьж, санхүү, төлбөрийн чадварыг үнэлж, дүгнэх заавар, арга аргачлалтай байна.
- 7.4 Банк зээлийг хянах хүрээнд зээлийн бүтээгдэхүүн тус бүрийн хувьд цуглуулах мэдээлэл, баримт бичгийн төрөл, жагсаалтыг холбогдох журамд тодорхой заана.
- 7.5 Банк зээлийн төрөл, хэмжээ, хугацаа, эдийн засгийн салбар, эрсдэлийн түвшин зэргээс хамаарч дотоод журмаар тогтоосон давтамжийн дагуу зээл олгосны дараах хяналтыг хийнэ.
- 7.6 Банк нь зээлийн хяналтын хүрээнд дотоод журмаар тогтоосон давтамжийн дагуу зээлийн эрсдэлийн үнэлгээг хийж, зээлдэгчийн зээлжих зэрэглэлийг шинэчлэн тогтоодог байна.

- 7.7 Банк хуулийн этгээдэд олгосон зээлийн хувьд зээлдэгчээс санхүүгийн тайланг улирал бүр гаргуулан авч, санхүү, төлбөрийн чадварын шинжилгээг хийн ирээдүйн төлөвийг үнэлж, хяналтыг хийнэ.
- 7.8 Банк зээлийн хяналтыг хийхдээ макро эдийн засгийн хүчин зүйлүүд, эдийн засгийн тодорхой салбаруудын нөхцөл байдал зээлдэгчийн төлбөрийн чадварт хэрхэн нөлөөлж байгааг судална.
- 7.9 Зээлдэгчийн баталгаа гаргагч, батлан даагчийн төлбөрийн чадварын судалгааг хийнэ.
- 7.10 Зээлийн хяналтыг хийх үйл ажиллагааны нэгж, албан тушаалтан, түүний үүрэг, хариуцлага болон хяналтыг хийх, эрсдэлийг үнэлэх аргачлалыг холбогдох журам, зааварт тусгасан байна.
- 7.11 Банк зээл олгосноос хойш зээлийн гэрээний хугацаанд барьцаа хөрөнгийг тодорхой давтамжийн дагуу үнэлж, үнэ цэнийн өөрчлөлтийг тогтмол хянана.
- 7.12 Энэ журмын 7.11-ийн дагуу хийсэн барьцаа хөрөнгийн үнэлгээг зээлийн хувийн хэрэгт тухай бүр хавсаргана.
- 7.13 Банк зээлийн хяналтаар илэрсэн зөрчил дутагдлыг дараагийн шатны эрх бүхий этгээдэд мэдэгдэх, анхаарал хандуулан холбогдох арга хэмжээ авах тогтолцоотой байх бөгөөд холбогдох баримт материалыг тухай бүр зээлийн хувийн хэрэгт хавсаргана.
- 7.14 Олгосон зээлийн эрсдэлийг эрт илрүүлэх арга хэмжээний хүрээнд Урьдчилан сэргийлэх нөхцөл (Early warning indicator)-үүд биелсэн тохиолдол (trigger) бүрийг банкны зээлийн эрсдэл даах сонирхлын хүрээнд тодорхойлно.
- 7.15 Урьдчилан сэргийлэх нөхцөлүүд биелсэн гэж үзэх тохиолдлуудыг зээлийн бүтээгдэхүүний төрөл, хэмжээ, эдийн засгийн салбар тус бүрийн хувьд тусгайлан тодорхойлсон байна.
- 7.16 Урьдчилан сэргийлэх нөхцөл биелсэн зээлийг Тусгай хянах зээлийн жагсаалт (watch list)-д оруулж зээлийн хяналтыг илүү нарийвчлан, нэг сараас багагүй хугацааны давтамжтай хийнэ.
- 7.17 Энэ журмын 7.16-д заасны дагуу хийсэн хяналтын тайланг Эрсдэл хариуцсан нэгж, зээл олгох үйл ажиллагаа хариуцсан нэгжийн удирдлага болон Гүйцэтгэх удирдлагад сар бүр танилцуулна.
- 7.18 Тусгай хянах зээлийн жагсаалтад орсон зээлд авах дараагийн шатны арга хэмжээг банк зээлийн бодлогоор тодорхойлно.
- 7.19 Банк дараах урьдчилан сэргийлэх нөхцөлүүдийг тодорхойлно. Үүнд:
- 7.19.1 Зээлдэгчийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг эдийн засгийн салбар эсхүл бүс нутагт макро эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүссэнээр зээлдэгчийн ашигт ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй болсон эсхүл зээлдэгч ажлаас халагдаж болзошгүй болсон;

- 7.19.2 Технологийн дэвшил, хууль эрх зүйн орчны өөрчлөлт нь зээлдэгчийн ашигт ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй болсон эсхүл зээлдэгч ажлаас халагдаж болзошгүй болсон;
- 7.19.3 Зээлдэгчийн санхүүгийн байдалд мэдэгдэхүйц сөрөг өөрчлөлтүүд гарсан, тухайлбал, хөшүүргийн харьцаа, өр орлогын харьцаа (DTI), өрийн үйлчилгээ ба орлогын харьцаа (DSTI) өссөн;
- 7.19.4 Зээлдэгчийн үйл ажиллагааны ашиг, орлого мэдэгдэхүйц хэмжээгээр буурсан;
- 7.19.5 Тайлант хугацааны орлого нь зээл олгохоос өмнөх орлогын төсөөллөөс мэдэгдэхүйц хэмжээгээр бага байгаа, төслийн бизнес төлөвлөгөө, хэрэгжилт удааширсан, хойшилсон;
- 7.19.6 Зээлдэгчийн зээлжих зэрэглэл буурсан эсхүл буурахаар хүлээгдэж байгаа;
- 7.19.7 Зээлдэгчийн бусад эх үүсвэрээс санхүүжилт татах нөхцөл байдал доройтсон эсхүл гуравдагч этгээдээс үзүүлж байсан санхүүгийн дэмжлэг буурсан, зогссон;
- 7.19.8 Зээлдэгчийн зээлийн эргэн төлөлтийн чадамжид мэдэгдэхүйц нөлөөлж болзошгүйгээр бизнесийн үйл ажиллагаа удааширсан, сөрөг хандлага үүссэн;
- 7.19.9 Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ буурснаар LTV харьцаа өссөн;
- 7.19.10 Зээлдэгчийн бусад холбогдох зээлүүдийн эрсдэл өссөн;
- 7.19.11 Зээлдэгчийн хамаарах компанийн нэгдлийн оролцогчид санхүүгийн хүндрэл үүссэн, зээлийн эрсдэл өссөн;
- 7.19.12 Зээлдэгчийн санхүүгийн нөхцөл байдалд сөргөөр нөлөөлж болохуйц аливаа захиргааны шийдвэр гарсан;
- 7.19.13 Зээлдэгч нь хуулийн этгээд байх тохиолдолд аудитын байгууллагаас зээлдэгчийн санхүүгийн тайланд дүгнэлт гаргахаас татгалзсан (disclaimer) эсвэл сөрөг дүгнэлт гаргасан (adverse opinion).

НАЙМ. ХЯНАЛТ, ТАЙЛАГНАЛ

- 8.1 Төлөөлөн удирдах зөвлөл нь банкны зээлийн үйл ажиллагааг зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлого болон тэдгээрийн хүрээнд баталсан журам зааврын дагуу эрхэлж байгаа эсэхэд тогтмол хяналт тавьж, зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогын зохистой, үр ашигтай байдалд үнэлэлт дүгнэлт өгч ажиллана.
- 8.2 Эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь зээлийн эрсдэл, зээлийн эрсдэлийн удирдлагад тогтмол хяналт тавьж, Төлөөлөн удирдах зөвлөл болон Гүйцэтгэх удирдлагад тайлагнадаг тогтолцоотой байна.

- 8.3 Зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлого, энэ журмын 1.7-д заасан журам, заавар, арга аргачлалын хэрэгжилтэд Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дэргэдэх Эрсдэлийн удирдлагын хороо нь хяналт тавьж, Төлөөлөн удирдах зөвлөлд тайлагнана.
- 8.4 Банкны Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дэргэдэх Аудитын хороо нь жил бүр банкны зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогын зохистой, үр дүнтэй байдлыг үнэлж, дүгнэн Төлөөлөн удирдах зөвлөлд тайлагнана.
- 8.5 Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь банк зээлийн үйл ажиллагааг Банкны тухай хууль, Монголбанкны шийдвэр, Монголбанкнаас баталсан банкны үйл ажиллагаанд хийх хязгаарлалтыг тооцох, хангах тайлагнах, хяналт тавих харилцааг зохицуулсан журмаар тогтоосон аливаа зээлийн хязгаарлалт болон банкны зээлийн эрсдэл даах сонирхол, зээлийн бодлогоор тогтоосон зээл, зээлийн багцын хязгаарлалтуудаас хэтрүүлэлгүй эрхэлж байгаа эсэхэд хяналт тавьж ажиллана.
- 8.6 Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж энэ журмын 8.5-д заасан хяналтын хүрээнд зөрчил илрүүлсэн тохиолдолд банкны Гүйцэтгэх удирдлагад мэдэгдэж, зөрчлийг арилгах хүрээнд шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүр авч ажиллана.
- 8.7 Банкны хянан зохицуулагч байгууллага, шүүх, цагдаа, прокурорын байгууллагын ажилтан, албан хаагч банкны зээл олгох шийдвэр гаргалтад нөлөөлөхийг оролдох, банкны баталсан зээлийн бүтээгдэхүүний хүү, хугацаа, зээл олгох шаардлагаас хөнгөлөлттэй нөхцөлтэй зээл авах хүсэлт гаргах тохиолдолд банк тухай бүр, нэн даруй Монголбанканд мэдэгдэнэ.

ЕС. ХАРИУЦЛАГА

- 9.1 Энэ журмын хэрэгжилтэд Монголбанкны хяналт шалгалт, банкны бодлогын чиг үүрэг бүхий газар хяналт тавьж, зөрчсөн этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд хариуцлага хүлээлгэнэ.

МОНГОЛБАНК